

1. ΘΕΜΑ

Έκφραση αλληλοπάθειας

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

*Οι θείες του αντιπαθούν η μία την άλλη.
Αγαπιούνται πολύ και φιλιούνται όλη την ώρα.
Αυτοί οι δυο αλληλοϋποστηρίζονται.*

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Γ ΚΕΓ, 2 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Σχηματισμός των τύπων του ρήματος στη μεσοπαθητική φωνή
Ενεργητική και παθητική σύνταξη

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Αδυναμία κατανόησης της αλληλοπαθητικής σημασίας σε περιπτώσεις που δεν υπάρχουν εμφανείς ενδείξεις.

(β) Αποφυγή παραγωγής αντίστοιχων δομών χωρίς την παρουσία εμφανούς δείκτη αλληλοπάθειας.

(γ) Παρερμηνεία των σχέσεων που εκφράζει η έκφραση «ο ένας τον άλλο» (εξαιτίας της έλλειψης συμφωνίας ως προς το γένος ή τον αριθμό), παραβιάσεις των κανόνων που καθορίζουν το γένος στη συγκεκριμένη περίπτωση.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η αλληλοπάθεια είναι η ταυτόχρονη επιτέλεση της ίδιας ενέργειας από δύο τουλάχιστον υποκείμενα με το καθένα να αποτελεί το αντικείμενο που δέχεται την ενέργεια του άλλου:

Ο Γιάννης κι η Μαρία (αλληλο)κοιτάχτηκαν και φίληθηκαν

= Ο Γιάννης κοίταξε και φίλησε τη Μαρία κι η Μαρία κοίταξε και φίλησε το Γιάννη.

Η αλληλοπάθεια μπορεί να εκφράζεται είτε με το ρήμα στην ενεργητική φωνή (είτε στον ενικό είτε, συνηθέστερα, στον πληθυντικό) και την παρουσία των κατάλληλων τύπων της έκφρασης «ο ένας τον άλλο» είτε με το ρήμα στη μεσοπαθητική φωνή (πάντα στον πληθυντικό) και την προαιρετική παρουσία του προθήματος *αλληλο-* (βλ. σχετικό δελτίο):

Ο Γιάννης κι η Μαρία αλληλοκοιτάχτηκαν.

Κοιτάχτηκαν.

Κοίταζαν ο ένας τον άλλο.

Στην έκφραση «ο ένας τον άλλο», «ο ένας» βρίσκεται πάντα στην ονομαστική, ενώ ο τύπος «του άλλου» εξαρτάται από το σχετικό ρήμα (και τη θέση του στη δομή της πρότασης – αν είναι αντικείμενο, άμεσο ή έμμεσο, ή άλλου τύπου προσδιορισμός):

Συλλυπήθηκαν ο ένας τον άλλον.

Αυπήθηκαν ο ένας για τον άλλον.

Δεν αντέχουν ο ένας χωρίς τον άλλον.

Έκαναν ακριβά δώρα ο ένας στον άλλον.

Το γένος του ενός και του άλλου είναι πάντα ίδιο και γενικά συμφωνεί με το γένος των ουσιαστικών στα οποία αναφέρονται – αλλά υπερισχύει το αρσενικό του θηλυκού και του ουδέτερου, αλλά και το ουδέτερο του θηλυκού. Έτσι:

Ο Γιάννης και η Μαρία κοίταζαν ο ένας τον άλλο.

Ο Γιάννης και το μωρό κοίταζαν ο ένας τον άλλο.

Η Μαρία και το μωρό κοίταζαν το ένα το άλλο.

Με άλλα λόγια, στο θηλυκό εμφανίζεται μόνο όταν όλα τα εμπλεκόμενα υποκείμενα είναι θηλυκού γένους:

Η Μαρία και η Ελένη κοίταζαν η μία την άλλη.

Αυτό μπορεί να λειτουργήσει και ως κριτήριο για την αναγνώριση μιας δομής ως δομής αλληλοπάθειας ή απλώς μεταβατικής:

Ο ένας κοίταξε τον άλλον.

Αν τα υποκείμενα στα οποία αναφέρεται μια τέτοια πρόταση είναι, λ.χ., ο Γιάννης και η Μαρία, τότε πρόκειται σίγουρα για δομή αλληλοπάθειας – αλλιώς είτε το «ένας» είτε το «άλλος» θα έπρεπε να είναι θηλυκού γένους:

Ο ένας κοίταξε την άλλη.

Η μία κοίταξε τον άλλον.

Όπως φαίνεται και από τα τελευταία παραδείγματα η έκφραση «ο ένας τον άλλον» μπορεί και να διακόπτεται χωρίς όμως απαραίτητα να αποκλείεται η ερμηνεία της αλληλοπάθειας. Στην περίπτωση όμως που χωρίζονται, το ρήμα είναι κανονικά στον ενικό:

Χτυπούσαν ο ένας τον άλλον.

Χτυπούσε ο ένας τον άλλον.

Ο ένας χτυπούσε τον άλλον.

*Ο ένας χτυπούσαν τον άλλον.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η δομή με το «ο ένας τον άλλον» μπορεί να είναι προβληματική για τους μαθητές ακόμα και σε προχωρημένα στάδια της εκμάθησης όχι μόνο λόγω του γένους αλλά κυρίως εξαιτίας της ασυμφωνίας του αριθμού του υποκειμένου και του ρήματος. Θα πρέπει λοιπόν να τονιστεί η ιδιαιτερότητα αυτή για να αποφεύγονται λάθη αλλά και για να αισθάνονται άνετα οι μαθητές να χρησιμοποιούν παραγωγικά τις ανάλογες δομές.

Χρειάζεται επίσης να επισημανθεί ότι κανονικά τα δύο (ή περισσότερα) υποκείμενα μιας δομής αλληλοπάθειας είναι οντότητες της ίδιας κατηγορίας (και συνήθως έμψυχες): κανονικά δεν είναι επιτρεπτές εκφορές όπως *Ο Γιάννης και ο καθρέφτης αλληλοκοιτάζονταν* ή *Ο Γιάννης και το αυτοκίνητο βρίσκονταν ο ένας απέναντι από τον άλλο* (ενώ είναι επιτρεπτά τα *Τα επιχειρήματα αλληλοαναιρούνταν* ή *Το αυτοκίνητο και το φορτηγό βρίσκονταν το ένα απέναντι από το άλλο*).

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΤ37: Παθητική φωνή: αυτοπαθητική και αλληλοπαθητική σημασία

ΑΤ40: Έκφραση αυτοπάθειας

ΓΓ24: Εναλλαγή ενεργητικής-παθητικής φωνής
ΑΤ61: Αποθετικά ρήματα

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 370-371.